

BORBÉLY ZOLTÁN*

A MAGYAR BIZALMI VAGYONKEZELÉS ÉS VAGYONKEZELŐ ALAPÍTVÁNY MEGÍTÉLÉSE A KEDVEZMÉNYEZETTI JOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK FÉNYÉBEN

<https://doi.org/10.51783/ajt.2021.3.02>

Tanulmányomban bemutatom, hogy a kedvezményezett jogainak biztosítása miként alakította ki az angolszász trust klasszikus szabályait, és ezek közül milyen megoldásokat vettek át a hazai jogrendszerbe történő adaptálásakor. Összehasonlítom a magyar bizalmi vagyonkezelés és vagyonkezelő alapítvány megalkotásának szabályát a francia fiducie kialakításának folyamatával, és rámutatok, hogy az EU V. Pénzmosási Irányelvének átültetése milyen új kihívások elé állítja a trust-konstrukciók eddigi jogalkalmazóit. Végül a kedvezményezetti jogok fókuszában megvizsgálom a hatályos magyar szabályozás kialakításának folyamatát, jelenlegi kihívásait, ezzel rávilágítok a hazai trust-konstrukciók jövőbeni várható fejlődési irányára.

1. BEVEZETÉS

Az alapvetően angolszász eredetű trust jogviszony lényege, hogy egy jogalany megkapja a tulajdonosi döntések meghozatalához szükséges jogosultságokat, miközben a vagyon kezelésével kapcsolatos döntéseit úgy kell meghoznia, hogy az egy másik jogalany (kedvezményezett) vagyonát gyarapítsa.¹

A jogi konstrukció haszonhúzója a kedvezményezett, ezért az őt megillető jogosultságok és azok biztosítása alapvetően meghatározza a jogviszony természetét.

A „trust-modell” sokáig idegen volt a kontinentális jogrendszerekben, ahol hasonló gazdasági igényekre más jogintézmények (például gazdasági társaság, alapítvány, megbízási jogviszony, meghagyás stb.) kínáltak adekvát megoldásokat.

A modern kor globalizált világában a jogrendszerek egymáshoz való közelítése figyelhető meg. A gazdasági érdekek megkövetelik, a rugalmas megoldásokat kínáló trust-modell kontinentális jogrendszerekbe történő adaptálását. A kilencvenes

* PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 1053 Budapest, Egyetem tér 1–3. E-mail: borblyzoltan@gmail.com.

¹ Vö. VÉRÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv Magyarázatokkal* (Budapest: Complex 2013) 793.

évek második felétől kezdve ez az implementációs folyamat megfigyelhető a civil-jogi jogrendszerekben.²

Magyarországon a *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* (Ptk.) hatályba lépésével a hazai jog részévé vált a trust és a német Treuhand alapján kialakított bizalmi vagyonkezelés intézménye. A *vagyonkezelő alapítványokról szóló 2019. évi XIII. törvény* (Vatv.) hatályba lépésével pedig lehetővé vált „a trust-jegyeket magán hordozó” vagyonkezelő alapítvány létrehozása is.

Hipotézisem szerint a vagyonkezelési modellek szabályozási fejlődésének meghatározó eleme a kedvezményezett jogok érvényesítésének biztosítása, ellenőrzési és vagyonvédelmi pozíciójának erősítése. A jogalkotók célja egy olyan rugalmas konstrukció létrehozása, amely a nagytőke számára vonzó, ugyanakkor visszaélésekre sem ad lehetőséget. Ezen két cél közötti egyensúly megtalálása számos különböző trust-konstrukciót hozott létre. Álláspontom szerint alapvetően ez a kívánatos állapot megteremtése adja a jogintézmény fejlődésének dinamikáját.

Tanulmányomban kísérletet teszek annak bemutatására, hogy a kedvezményezett jogainak biztosítása miként alakította ki az angolszász trust klasszikus szabályait, és milyen megoldások születtek a hazai jogrendszerbe történő adaptálásra, végül a kedvezményezett jogok fókuszában megvizsgálom a hatályos magyar szabályozás kialakításának folyamatát. Egy ilyen áttekintés reményeim szerint felvázolhatja a magyar trust-konstrukciók szabályozásának fejlődési irányát, és rávilágíthat a jogintézménnyel kapcsolatos problémákra, szabályozási kérdésekre.

Munkám elején a jogtörténeti, összehasonlító jogtudományi és dogmatikai eszközökkel megkísérlem bemutatni, hogy a vagyonkezelésből eredő jogok kedvezményezett általi kikényszeríthetősége miképpen befolyásolhatja a jogintézmény fejlődését.

2. A BIZALMI VAGYONKEZELÉS ANGOLSZÁSZ JOGTÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEI

A trust intézménye az angol common law-ban gyökerezik.³ A common law-t leegyszerűsítve a királyi bíróságok joggyakorlatára épült precedensrendszerként definiálhatjuk.⁴

A középkori angol jogban a common law mellett érvényesült az equity, ami a kancellári bírság (Court of Chancery) által kifejlesztett jog.⁵ A kancellári bíróság nem volt alárendelve a common law jogának, így annak alkalmazása folytán esetlegesen

² Ahogyan Sándor István találóan fogalmaz: „A harmadik évezred elejétől kezdődően egyéb országokban is felismerhető ez a folyamat, amely némi túlzással »végigvonult« Európán (Franciaország, Luxemburg, San Marino, Cseh Köztársaság, Románia, Magyarország), illetve a Közel-Keleten (Dubaj, Katar, Brunei, Bahrein).” – SÁNDOR István: *A vagyonvédelem jogi eszközeinek legújabb nemzetközi tendenciái* (Budapest: HVG-ORAC 2019) 23.

³ SÁNDOR István: *A bizalmi vagyonkezelés és a trust. Jogtörténeti és összehasonlító jogi elemzés* (Budapest: HVG-ORAC 2017) 35.

⁴ Ld. ILLÉS István: „A trustokról magyar szemmel” in KISFALUDI András (szerk.): *Tanulmányok a bizalmi vagyonkezelés jogi szabályozásának elméleti alapjairól* (Budapest: Eötvös 2015) 144.

⁵ SÁNDOR (3. lj.) 38.

bekövetkező igazságtalanságokat,⁶ a common law merevségét a kancellári bíróság joggyakorlata enyhítette. A common law és az equity párhuzamossága hasonlóságot mutat a római jogban a *ius strictum* és a *ius honorarium*, azon belül is a *ius praetorium* egymás mellett élésével.⁷

Az equity talaján megszületett a *use* jogintézménye, amely a *trust* előzményének számít. A középkori Angliában az ingatlanok tulajdonosa végső soron a király volt, aki a hűséges alattvalók között földet osztott. A megszerzett földek feudális terhet vontak maguk után, és 1540 előtt a common law nem tette lehetővé a végintézkedés szabadságát, így a hűbéreseket azt nem tudták halál esetére átruházni, hanem az visszaszállt a királyra. A feudális viszonyok hanyatlásával egyre nagyobb igény mutatkozott arra, hogy a bérlő a földet vagy örököseire hagyja, vagy még életében átruházhassa anélkül, hogy a hűbérurától erre vonatkozó engedélyt kérjen. A helyzet megoldására megszületett a *use* intézménye, amelynek lényege a következőképpen foglalható össze: „A jogviszony meghatározó jellemzője az volt, hogy a vagyonrendelő (*feoffor*) átruházta vagyonát bizalmi emberére (*feoffe*), aki meghatározott kedvezményezett (*cestui que trust*) javára kezelte azt.”⁸ Végakaratóval vagy más előzetes intézkedésével a *feoffor* kijelölhette a további használókat is, így lehetővé vált a föld átruházása a hűbérúr beleegyezése nélkül.⁹

Ugyanakkor a *use* intézményét a common law nem ismerte el, így a vagyonkezelő a vagyon felett tényleges teljes tulajdonjogot (*legal title*) szerzett, és ha a *feoffe* nem teljesítette a vállalt kötelezettségét, úgy vele szemben a common law bíróság előtt nem léphetett fel sem a vagyonrendelő, sem a kedvezményezett.¹⁰ Azonban a kancelláriai bíróság az equity alapján keresetet adott a *use* alapítójának, hogy felléphessen a tulajdonos vagyonkezelő (*legal owner*) ellen azért, hogy kikényszeríthesse, hogy a tulajdonosi jogait a kezdeményezett javára gyakorolja.

A fentiek miatt a kedvezményezett joga mintegy tulajdonosi jogosítvánnyá (*equitable ownership*) vált.¹¹ A common law szerinti tulajdonost tehát kötötte az equity alapján fennálló jogosultság, hogy a tulajdonosi jogosítványait csak a kedvezményezett javára gyakorolhatja. Az angolszász jogirodalom a common law és az equity alapján a tulajdonon fennálló fenti kettősséget a mai napig a tulajdonjog kettőosztásaként fogja fel.¹²

Mint láthatjuk, a bizalmi vagyonkezelő felelőssége és a jogintézmény megteremtő megállapodás kedvezményezett általi kikényszeríthetősége adja a jogi konstrukció lényeges elemét. A kikényszeríthetőség biztosítása az angol jogban a *trust* máig

⁶ Vö. ILLÉS (4. lj.) 144.

⁷ Hamza Gábor is számos hasonlóságot is felfedezni vél a praetori edictumok és az angol equity között. In: HAMZA Gábor: *Az európai magánjog fejlődése* (Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó 2002) 82. A kapcsolódási pontokra Sándor István is rámutat: SÁNDOR (3. lj.) 35. és 38.

⁸ SÁNDOR István: „Kísérletek az angolszász trust civiljogi átvételére” in SÁNDOR István [et al.] *Acta Facultatis Politico-Iuridicae Universitatis Budapestinensis De Rolando Eötvös Nominatae*. Tom. LI. (Budapest: Eötvös 2014) 39.

⁹ Vö. SÁNDOR (3. lj.) 55.

¹⁰ Ld. SZLADITS Károly: *Az angol jogi trust-intézmény* (Budapest: Tébe Kiadóvállalata 1939) 11.

¹¹ Vö. SÁNDOR (3. lj.) 63.

¹² Vö. Maurizio LUPOI: „The civil law trust” *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 1994/4. 12.

meghatározó eleme, így főszabály szerint a vagyonkezelői jogosultság ellensúlyozásának biztosítása érdekében megkövetelik kedvezményezett megletétét (ún. *beneficiary principle*).¹³

Később, amikor a trust jogi személy formájában történő alapítását is lehetővé tették, megjelentek az ún. „unit trust”-ok is, amelyek az alapítási engedélyhez kötött részvénytársaságok helyett sokkal rugalmasabb konstrukciót kínáltak a befektetőknek. A XX. századtól kezdődően a trust rugalmas konstrukciója miatt gazdasági igény mutatkozott a jogintézmény kontinentális jogrendszerbe történő adaptációja iránt. Azonban a tulajdonjog kettőssége és a kedvezményezett dologi jogi jellegű igénye idegen természetű volt a civiljogi jogrendszerekben, amely az átvétel nehézségét jelentette.

3. A KEDVEZMÉNYEZETT JOGÁNAK KÖTELMI VAGY DOLOGI JOGI TERMÉSZETE

A trust-konstrukció kontinentális jogrendszerekben történő átvétele során szintén élénk vita alakult ki arról, hogy a kedvezményezett igénye kötelmi jogi (*ius in personam*) vagy dologi jogi (*ius in rem*) jellegűnek minősíthető-e. A kérdésre adott válaszok függvényében dönthető el, hogy milyen formában kerüljön sor a szabályozás kialakítására.

Az angol szakirodalomban az egyik, ún. realista iskola álláspontja szerint a kedvezményezett jogát dologi jognak tekinti, mert a trustee csődje vagy trust-vagyon harmadik személynek történő elidegenítése szerint a kedvezményezett dologi jogi igénnyel felléphet a hitelezőkkel, vagy harmadik személlyel szemben.¹⁴ Ezt a jogot, amelyet a kedvezményezett a kezelt vagyon helyreállítása érdekében támaszthat, és kvázi nyomon követheti a trust-vagyon útját „tracing rules”-nak vagy „tracing”-nek nevezik.¹⁵

Maitland azonban rámutatott arra az ellentmondásra, hogy a kedvezményezett *ius in rem*-je a jóhiszemű ellenérték fejében szerző harmadik személlyel szemben nem érvényesíthető (*bona fide purchaser for value*), így ez mégsem tekinthető abszolút jognak.¹⁶ Ugyanakkor A. W. Scott álláspontja szerint az, hogy a jóhiszemű ellenérték fejében szerző személlyel szemben nem támaszthat dologi jogi igényt, de mindenkiel szemben igen, még nem jelenti azt, hogy kedvezményezett jogosultsága ne volna *ius in rem*.¹⁷

A Maitland által képviselt másik álláspont a trust-ot kötelmi jogi jogintézménynek fogja fel. Abban a szakirodalom is egyetért, hogy a vagyonkezelő és a kedvezménye-

¹³ Bizonyos esetekben megengedi meghatározott célok elérése céljából ún. *purpose trustok* alapítását, például *charitable trustok* esetén. Ld. Charlie WEBB – Tim AKKOUH: *Trust Law*. (London: Palgrave Macmillan³ 2013) 131. és Charles E. Jr ROUNDS – Charles E. ROUNDS – Augustus Peabody LORING: *Loring and Rounds, a Trustee's Handbook* (Austin: Wolters Kluwer Law & Business⁸ 2010) 5–7.

¹⁴ Vö. SZLADITS (10. lj.) 165.

¹⁵ WEBB–AKKOUH (13. lj.) 361–362.

¹⁶ Ld. SÁNDOR (2. lj.) 151.

¹⁷ Vö. SZLADITS (10. lj.) 165.

zett között kötelmi viszony áll fenn, mert a vagyonkezelői kötelezettség megsértése esetén (breach of trust) a kedvezményezett kártérítési igénnyel léphet fel. Maitland ezenfelül a kötelmi jogi érv megalapozásához jogtörténeti érvet is felhoz. Szerinte a kancellár bírósága sub poena védelme hozta létre a trust-ot, amely in personam hatott, de a kancellár bíróságának nem állt módjában létrehozni új dologi jogi in rem jogot, és a trust kialakulásának előnye a tulajdonost terhelő korlátozások és terhek kijátszása volt, ha már most a kedvezményezett tulajdonjogot szerzett volna, akkor megszűnt volna minden előny, amely ezt a jogintézményt létrehozta.¹⁸

Napjainkban a Trust kommentár szintén kötelmi jogi igénynek minősíti a trust jogi jogviszonyt.¹⁹ A fenti visszaköveteléssel kapcsolatos dologi jogosultságot pedig – köztük Lionel Smith – azzal magyarázzák, hogy az angolszász jog másként értelmezi a kötelmet, kevésbé koncepcionális, mint a civiljog és így a kedvezményezett harmadik személyekkel szemben is fel tud lépni, ha az nem volt jóhiszemű vagy nem ingyenesen szerzett.²⁰

A teljesség igénye érdekében megemlíthető, hogy van egy Hanbury által is képviselt harmadik nézet is, amely a kötelmi és dologi jog határán helyezi el a kedvezményezett jogi helyzetét.²¹

A fenti szakirodalmi álláspontok alapján megállapítható, hogy a kedvezményezett jogi helyzetét inkább kötelmi jellegűnek lehet minősíteni. Ugyanakkor a tracing szabálya révén a kedvezményezett vindikációs jogot kap az olyan harmadik személyekkel szemben, akik a kezelt vagyomból rosszhiszeműen vagy ingyenesen szereznek. A nyomon követés valódi vindikációs jogot jelent, mivel nem kártérítésre, hanem a kezelt vagyon természetbeni helyreállítására irányul.²²

Az angolszász szakirodalomban nem alakult ki egységes álláspont a kedvezményezett jogait illetően. A kettős tulajdoni helyzet és a kedvezményezettet megillető vindikációs jog komoly kihívások elé állította a kontinentális jogalkotókat, ezért a nemzetközi gyakorlat is meglehetősen vegyes képet mutat a kedvezményezett trust kikényszerítésére vonatkozó jogának biztosítását illetően. A legszélsőségesebb megoldást a Kajmán-szigeteki jogalkotás mutatja, ami általános jelleggel mondja ki, hogy a kedvezményezettnek nincs joga a trust kikényszerítésére, a vagyonkezelővel szembeni fellépésre vagy a kezelt vagyontra.²³ Ehhez képest, ahogyan később látni fogjuk, a magyar szabályozás szélesebb jogköröket biztosít a kedvezményezett igényérvényesítésére, valamint a hazai szabályozás tekintetében a jogalkalmazók részére a bizalmi vagyonkezelés mellett a vagyonkezelői alapítvány létrehozása is lehetővé vált, amely amellyel a jogalkotó a létrehozható vagyonkezelési konstrukciók körét kiszélesítette.

¹⁸ Frederic William MAITLAND: *Equity. Also the Forms of Action at Common Law* (Cambridge: Cambridge University Press 1910) 31.

¹⁹ SÁNDOR (3. lj.) 170.

²⁰ Sándor István idézi Lionel Smith-t: SÁNDOR (3. lj.) 170.

²¹ „Equitable rights and interests must, then be regarded as hybrids, standing midway between jura in personam and jura in rem.” H. G. HANBURY: *The Field of Modern Equity* (London: Law Quarterly Review 1929) 55. és 62.

²² SÁNDOR (3. lj.) 149.

²³ SÁNDOR (3. lj.) 184.

A következőkben ezen jogintézmények hazai szabályozásának kialakítását elemzem, összehasonlítva a hasonló fejlődésen átesett francia „fiducie” intézményének kialakításával érintve a trust-konstrukciók szempontjából kihívást jelentő tényleges tulajdonosok nyilvántartására vonatkozó szabályozást is. Végül a hatályos magyar joganyag alapján a kedvezményezett jogai érvényesíthetőségének lehetőségeit veszem górcső alá.

4. A TRUST-JELLEGŰ KONSTRUKCIÓK HAZAI KIALAKÍTÁSA

4.1. A MAGYAR TRUST-KONSTRUKCIÓK KIALAKÍTÁSA

Az új Ptk. megalkotásával a hazai jog részévé vált a bizalmi vagyonkezelés intézménye. A kialakított szabályozás a vagyonkezelő személye szerint differenciált. Az eseti vagyonkezelőre irányadó enyhébb általános szabályokat a Ptk. tartalmazza. Az üzletszerűen eljáró bizalmi vagyonkezelőre vonatkozó szigorú szabályozást a *bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól szóló 2014. évi XV. törvényben* (a továbbiakban: Bvktv.) helyezték el. Ez alapján bizalmi vagyonkezelő vállalkozás csak a Magyar Nemzeti Bank (MNB) engedélyével működhet, és legalább hetvenmillió forint összegű saját tőkével és ezen felül legalább hetvenmillió forint összegű pénzügyi biztosítékkal köteles rendelkezni.

A Bvktv.-t a jogalkotó a *pénzügyi piacok működését és a pénzügyi eszközök kereskedését szabályozó törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2017. évi LXI. törvénnyel* több helyen módosította, pontosította, a korábbi szabályozást egyértelműsítette és az adminisztrációs előírások vonatkozásában jelentősebb deregulációt hajtott végre. A *2017. évi LXI. törvénnyel* az ügyvédi irodák számára is lehetőség nyílt arra, hogy üzletszerűen bizalmi vagyonkezelést végezzenek. Ugyanakkor az eredeti engedélyezési feltételek, a hetvenmillió forint összegű szavatoló tőke és a pénzügyi biztosítéokra vonatkozó feltételek továbbra is fennmaradtak. A módosítás egyértelmű célja az volt, hogy a hazai szabályozás átalakításával az üzleti környezet jogi versenyképességét növelje úgy, hogy ez a konstrukció még vonzóbbá váljon a magyar és a külföldi befektetők számára. A jogalkotó ugyanezen célból²⁴ 2019. év elején a *vagyonkezelő alapítványokról szóló 2019. évi XIII. törvény* (Vatv.) megalkotásával a magyar jog részévé tette a vagyonkezelő alapítvány intézményét. A vagyonkezelő alapítvány megalkotásával a Vatv. a világon elsőként vezette be az ún. hibrid trust megoldását, amely lehetőséget teremt arra, hogy a vagyonkezelő alapítvány nemcsak a javára rendelt, hanem az általa bizalmi vagyonkezelésbe vett vagyon kezelését is végezheti.²⁵

Az Országgyűlés kormánypárti többsége a német nemzetiségi szószóló és kettő független országgyűlési képviselő szavazatával 2021. április 28. napjától külön törvényben, a *közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványokról szóló*

²⁴ Ld. a *2019. évi XIII. törvény* általános indokolását.

²⁵ B. SZABÓ Gábor – MENYHEI Ákos – SÁNDOR István: *Az alapítvány. Történeti, tipológiai, működési, adózási és vagyonkezelési omnibus* (Budapest: HVG-ORAC 2021) 107.

2021. évi IX. törvény (Kekva tv.) helyezte el a közfeladatot ellátó közérdekű vagyongazdálkodó alapítványokat érintő szabályozást. A külön törvény megalkotásának célja a hatékonyság és a hosszú távú stabil működés biztosítása, a Kekva tv. indokolása szerint a közfeladatot ellátó közérdekű vagyongazdálkodó alapítványok a mindenkori kormányzattól független, magánjogi formában biztosítják a társadalom számára kiemelten fontos közérdekű céljaik megvalósítását.²⁶

Az ellenzéki pártok közül a Jobbik, az MSZP, a DK, az LMP és a Párbeszéd a Kekva tv. valamint az azzal összefüggő, alapítványi tisztviselők összeférhetetlenségére vonatkozó egyes jogállási törvényi rendelkezések alaptörvény-ellenességének megállapítását és kihirdetésükre visszamenőleges megsemmisítését kérték az Alkotmánybíróságtól. Álláspontjuk szerint a külön törvény megalkotása „egyszerű pénz- és hatalommentés, semmi több”²⁷, így a taláros testülethez intézett beadványukban is elsőként a Kekva tv. azon rendelkezéseit kifogásolták, amelyek álláspontjuk szerint a közfeladatot ellátó közérdekű vagyongazdálkodó alapítványok közzjogi jellegének teljes felszámolására irányulnak.²⁸ A Transparency International Magyarország Alapítvány amicus curiae beadványában a Kekva tv. 11.§ (3) bekezdésének²⁹ visszamenő hatállyal történő megsemmisítését kérte, mert álláspontjuk szerint a rendelkezés összeegyeztethetetlen a nemzeti vagyonnal való gazdálkodás alkotmányos követelményével.³⁰ Jelen tanulmány írásakor az Alkotmánybíróság döntése még nem ismert.

A vagyongazdálkodó alapítvány magyar szabályozásának kialakítása szorosan összefügg a felsőoktatás átalakításának társadalmi és politikai vitáktól nem mentes kérdésével is. Figyelemmel arra, hogy a kapcsolódó társadalmi és politikai kontextus feltárása meghaladná a jelen tanulmányom kereteit, ezért a továbbiakban a vagyongazdálkodó alapítvány hazai szabályozásának kialakítását elsősorban a kedvezményezett jogok tükrében annak jogi oldaláról elemzem.

4.2. A MAGYAR VAGYONKEZELŐI ALAPÍTVÁNY SZABÁLYOZÁSA

A magáncélú alapítvány hasonló funkciót tölt be, mint az angolszász jogrendszerekben a jótékonyági (ún. „charitable”) trust.³¹ A kettő között azonban lényeges külön-

²⁶ Ld. 2021. évi IX. törvény általános indokolás.

²⁷ DOMOKOS Erika: „Százmilliárdok új alapítványoknak - vétózhat az Alkotmánybíróság?” *Napi.hu*, 2021. április 29., <https://www.napi.hu/magyar-gazdasag/ellenzek-vagyonkezelo-alapitvany-kozpenz-egyetem-alkotmanybirosag.728126.html>.

²⁸ Lásd: <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/6A96C3F521143E12C12587640033DD6C?OpenDocument>.

²⁹ Kekva tv. 11. § „(3) Az alapítvány az állam által juttatott vagyont és annak hozamát közvetlenül vagy közvetett módon a közfeladatra, illetve közérdekű célra fordítja. Ennek során az alapítvány a piaci magánbefektető elvével összhangban gazdálkodási tevékenységet végezhet, ami nem vesztélyeztetheti a közfeladat-ellátást. E gazdasági tevékenységek költségeit és bevételeit számviteliileg elkülönítetten tartja nyilván.”

³⁰ Lásd: http://real.mtak.hu/36993/1/amicus_curiae.pdf.

³¹ Coing szerint a charitable trust funkcióját az alapítvány biztosítja a német jogban: HELMUT COING: „Übernahme des Trusts in unserer internationales Privatrecht?” in FRIEDRICH KÜBLER – HANS-JOACHIM MERTENS – WINFRIED WERNER (eds.): „Festschrift für Theodore Heinsius zum 65.

ségek vannak.³² Az egyik, hogy az alapítvány jogi személy, míg a kezelt vagyon nem az. A másik, hogy az alapítvány célra rendelt vagyontömeg, míg a bizalmi vagyonkezelés elsődlegesen személyek érdekében alkalmazott konstrukció.³³ Ez utóbbi különbség azonban elhalványulni látszik azon jogrendszerek esetében, amelyek megengedik, hogy a személyek magáncélra is létesítsenek alapítványokat.

A vagyonkezelő alapítvány funkciója a trusthoz hasonló, nevezetesen az, hogy az alapítvány az alapító okiratban megjelölt kedvezményezett, illetve kedvezményezettek számára vagyoni juttatást teljesítsen. A kedvezményezetti körhöz kapcsolódóan a bizalmi vagyonkezeléstől eltérően a Vtv. lehetőséget ad arra is, hogy a vagyonkezelő alapítványt közérdekű célra is létrehozzák, amelyhez speciális szabályokat is társít.

A Ptk. kedvezményezett és közeli hozzátartozója kuratóriumi tagságát tiltó és az alapító, csatlakozó, valamint ezek hozzátartozójának kedvezményezettként történő kijelölését korlátozó szabályát a Vtv.³⁴ csak a közérdekű vagyonkezelői alapítványra tartja fenn, ezzel jelentős rugalmasságot teremt a magáncélú alapítványok létesítése terén.

Továbbá a közérdekű vagyonkezelői alapítvány egyik konjunktív feltétele, hogy kedvezményezettjeinek köre nyílt legyen, vagyis juttatásait ne előre meghatározott zárt személyi körben nyújtsa. A contrario értelmezés esetén felmerülhet a kérdés, hogy nyitott kedvezményezetti körrel magáncélú vagyonkezelői alapítvány alapítható-e.

A Vtv. nem írja elő, hogy csak meghatározott kedvezményezetti kör vonatkozásában alapítható magánalapítvány. A mögöttes Ptk. pedig az alapító okirat körében csak szükség szerint írja elő a kedvezményezett körének meghatározását.³⁵ Fézer Tamás véleménye szerint amennyiben konkrétan nem nevesítik a kedvezményezettet az alapító okiratban, a kedvezményezettek körének meghatározásáról való rendelkezés nem nélkülözhető.³⁶

Fézer is elismeri ugyan, hogy a Ptk. úgy rendelkezik, hogy amennyiben az alapító okirat nem jelöli ki a kedvezményezettet, úgy a kezelő szerv dönthet arról,³⁷ de álláspontja szerint ez a döntés is kizárólag az alapító okirat által determinált szempontok szerint történhet.³⁸ Az eddig bejegyzett vagyonkezelői alapítványok többsé-

Geburtstag am 25. September 1991" (Berlin–New York: Walter de Gruyter 1991) 82., <https://doi.org/10.1515/9783110894837.79>.

³² B. Szabó Gábor és szerzőtársai hiánypótló, átfogó munkájukban több szempontrendszer, így a döntéshozatali szervezet, ellenőrzés és kockázatértékelés, valamint a hitelezői jogviszonyok helyzete szerinti is összehasonlítják a vagyonkezelő alapítvány és a bizalmi vagyonkezelés intézményét. B. SZABÓ–MENYHEI–SÁNDOR (25. lj.) 106–111. és 129–134.

³³ Vö. SÁNDOR (3. lj.) 269.

³⁴ Vtv. 4. § (4) bekezdés.

³⁵ Ptk. 3:391. § (2) bekezdés i) pont.

³⁶ FÉZER Tamás: „A Ptk. 3:391. §-hoz fűzött magyarázata” in OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (Budapest: Opten! 2014) 1040.

³⁷ Ptk. 3:385. §.

³⁸ FÉZER (28. lj.) 1040.

géről rendelkezésre álló közhiteles nyilvántartás adatainak³⁹ vizsgálatából látható, hogy a kedvezményezettek megjelölése csak az alapító személyi egyezősége esetén konkrét, név szerint megjelölt. Azonban ezen esetekben is a kedvezményezetti kör kiterjed a nevesített személy családjára, gyermekeire, valamint még meg nem született leszármazóira.

A fentiekből következően az eddigi magyar bírói gyakorlat azt mutatja, hogy a vagyonkezelői alapítvány alapításához elegendő lehet a konkrét kedvezményezett megjelölése helyett az alapítói okirat olyan rendelkezése is, amely meghatározza a kedvezményezetti kör egyértelmű beazonosításához szükséges szempontrendszer. A kedvezményezetti kör meghatározásával és a juttatás mértékének és kiadásának időpontjával kapcsolatos alapítói jogok pedig a kuratóriumra átruházhatóak, így létrehozható egy angolszász jogrendszerben a „discretionary trust”-hoz hasonló konstrukció, ahol a vagyonkezelő dönthet a kezelt vagyon a kedvezményezett személyek részére történő kiadásáról.

A hazai vagyonkezelői alapítványi szabályozás vizsgálata körében megállapítható, hogy ez „egy hibrid megoldást jelent az üzletszerű és az eseti vagyonkezelési modell között.”⁴⁰ Az eseti bizalmi vagyonkezeléssel mutat hasonlóságot, hogy az alapítvány csak egy vagyonrendelési jogviszonyban lehet vagyonkezelő, míg az üzletszerű bizalmi vagyonkezelésben abban hasonlít, hogy ott a vagyonkezelő jogi személy.⁴¹ A megállapítást annyiban lehetne még kiegészíteni, hogy a jogviszony a Bvktv.-ben szereplő pénzügyi biztosíték és egyéb engedélyezési feltételek hiánya miatt inkább az ad hoc bizalmi vagyonkezelővel mutat hasonlóságot. Szervezeti és a hatszázmillió forint összegű tőkeminimum⁴² előírása szempontjából azonban üzletszerű bizalmi vagyonkezelő szabálya felé közelít, így valóban hibrid megoldásnak lehet tekinteni.

4.3. A MAGYAR SZABÁLYOZÁS KIALAKÍTÁSÁNAK VIZSGÁLATA EURÓPAI KITEKINTÉSEL

4.3.1. A MAGYAR ÉS A FRANCIA SZABÁLYOZÁS KIALAKÍTÁSÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A kívánatos konstrukciók megalkotása során a kedvezményezetti igények és a visszaélések elkerülése mentén igyekeztek a jogalkotók a szabályozásaikat kialakítani. A trust-modell magyar szabályozásának folyamata több szempontból hasonlóságot mutat a francia fiducie kialakításával.

³⁹ 2020.11. 7. napján lekérdezve a Civil szervezetek közhiteles névjegyzékéből. Azon alapítványok, amelyek a vagyonkezelő megnevezést a nevükben hordozzák és a Vtv. rendelkezései alapján jöttek létre, a következők: Primus Vagyonkezelő Alapítvány; Keresztes Vagyonkezelő Alapítvány; HF Vagyonkezelő Alapítvány; Elite Nyugdíjaskastélyok Vagyonkezelő Alapítvány.

⁴⁰ SÁNDOR (3. lj.) 279.

⁴¹ SÁNDOR (3. lj.) 279.

⁴² Vtv. 3. § (1) bekezdés.

Franciaországban a trust átvételét gátolta azon kritikusok álláspontja, akik elsősorban a pénzmegosztás és adóelkerülés lehetőségét vélték felfedezni benne, valamint dogmatikai kifogásként az osztott tulajdon nem kívánatos lehetősége miatt ellenezték a bevezetését.⁴³ A fiducie 2007-es bevezetését követően további módosítások váltak szükségessé.⁴⁴ 2009-es módosítás során például lehetővé vált, hogy ügyvédek is lehetnek bizalmi vagyongazdálkodók.⁴⁵ Ez hasonlóságot mutat a magyar Bvktv. 2017-es módosításával.

Franciaországban a jogintézménnyel szembeni félelmek a bevezetést követően is fennmaradtak, ezért a pénzmegosztás elleni harc és adóelkerülés érdekében nyilvántartásba vételi kötelezettséget írtak elő a vagyongazdálkodói jogviszonyokról. 2010 márciusában létrehozták az országos nyilvántartást.⁴⁶

A nyilvántartásba vételi kötelezettség a hazai szabályozással is hasonlóságot mutat. Magyarországon a bizalmi vagyongazdálkodói vállalkozás létrehozása jegybanki engedélyhez kötött, amelyről az MNB nyilvántartást vezet. A vagyongazdálkodói alapítványra nem terjed ki a Bvktv. hatálya.⁴⁷ Ebből kifolyólag a vagyongazdálkodó alapítvány alapításhoz nem szükséges engedély, azonban létrehozása jogi személyként bíróság általi nyilvántartásba vételhez kötött, ezáltal konstitutív hatályú. Azonban ezzel a jogintézmény a bizalmi vagyongazdálkodáshoz képest előnyéből keveset veszít, mert az eseti vagyongazdálkodási jogviszonyra vonatkozóan is deklaratív hatállyal ugyan, de nyilvántartásba vételi kötelezettséget a Bvktv. előír., azaz a nyilvántartásba vétel folyamata még az ad hoc bizalmi vagyongazdálkodási jogviszony esetében sem elhagyható.

A francia parlament 2013. december 6-án törvényt⁴⁸ fogadott el az adócsalás elleni küzdelemről, az adóelkerülést a trust átláthatóságának növelésével és a nyilvánosság nagyobb bevonásával kívánta csökkenteni.⁴⁹ A jogszabály kapcsán azonban a francia Alkotmánybíróság a magánélethez való jog, valamint a személyes adatok védelme érdekében eltörölte a teljes nyilvánosság biztosítására vonatkozó rendelkezést, így azt, hogy bárki számára betekintést biztosítsanak a kedvezményezett személyét illetően, valamint döntésében az adóelkerülés céljából arányos szabályozás kialakítását szorgalmazta.⁵⁰

⁴³ Vö. VÉKÁS Lajos: „Bizalmi vagyongazdálkodás Franciaországban és Svájcban” in KISFALUDI András (szerk.): *Tanulmányok a bizalmi vagyongazdálkodási jogi szabályozásának elméleti alapjairól* (Budapest: Eötvös 2015) 74.

⁴⁴ DE ROUX, Xavier: Rapport No. 3655 pour l'Assemblée Nationale. 1.2.2007. 2021.07.18., https://www.assemblee-nationale.fr/12/rapports/r3655.asp#P184_21457.

⁴⁵ Code Civil 2015. cikk.

⁴⁶ VÉKÁS (37. l.) 79.

⁴⁷ Vtv. 2. § (3) bek. c) pont.

⁴⁸ LOI n° 2013-1117 du 6 décembre 2013 relative à la lutte contre la fraude fiscale et la grande délinquance économique et financière

⁴⁹ Arnaud TAILFER – Stephanie AUFÉREL: „Register of trusts and privacy: French case law in perspective with the fifth Anti-Money Laundering Directive register” *Trust & Trustees* 2018/28. 970., <https://doi.org/10.1093/tandt/tty157>.

⁵⁰ Conseil Constitutionnel Décision n° 2016-591 QPC du 21 octobre 2016.

4.3.2. AZ EURÓPAI UNIÓ V. PÉNZMOSÁS ELLENI IRÁNYELVÉNEK HATÁSA A TRUST-KONSTRUKCIÓK SZABÁLYOZÁSÁRA

A francia törvényhozás az európai jogalkotás indikátorának tekinthető abból a szempontból, hogy *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/843 Irányelve a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló (EU) 2015/849 irányelv, valamint a 2009/138/EK és a 2013/36/EU irányelv módosításáról* (a továbbiakban: Irányelv) már kifejezetten előírja a tagállamoknak közös nyilvántartás létrehozását a tényleges tulajdonosokról, amelybe a vagyonrendelő, vagyonkezelő és a kedvezményezett is beletartozik.⁵¹ A nyilvántartás adatait öt, legfeljebb tíz évig meg kell őrizniük, és abból adatokat az igényelhet, aki jogos érdekét igazolja.⁵² Az Irányelv alapján a tagállamoknak a nyilvántartást 2020. március 10. napjáig létre kell hozniuk.⁵³

Az Egyesült Királyságban a témával foglalkozó cikkek nyilvántartásba történő regisztráció kiterjesztésével kapcsolatban több is kritikát megfogalmaztak. Például, hogy az eljárásokat költségesebbé, bürokratikusá teszi, valamint a magánélethez való jogot és a személyes adatok védelmét is sértheti, ennek eredményeként a trust-alapítási kedvet visszavetheti.⁵⁴

Magyarország az Irányelv átültetése kapcsán létrehozta⁵⁵ a tényleges tulajdonosok nyilvántartását. A 2022. július 1-jén hatályba lépő rendelkezések értelmében, harmadik személy díj fizetése ellenében egyedi adatszolgáltatás keretében, a nyilvántartó szerv által meghatározott módon adatot igényelhet a bizalmi vagyonkezelési jogviszony tényleges tulajdonosi adataira vonatkozóan, ha az adat felhasználásának célját és az adat megismeréséhez fűződő vagy a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemhez kapcsolódó jogos érdekét okirattal igazolja.⁵⁶ A jogalkotó felismerte azt, hogy a tényleges tulajdonosok nyilvántartásába történő betekintési jog kiszélesítése a kedvezményezettek anonimitását és személyes adataik védelmét érzékenyen érintheti, így a jogszabály a pénz-, tőke- és biztosítási piac szabályozásáért felelős miniszterhez benyújtandó előzetes engedély megadásához köti a harmadik személy általi megismerési jog teljesítését.

A tényleges tulajdonosok nyilvántartása a közalapítványok és a pártalapítványok kivételével az alapítványokra is kiterjed.⁵⁷

Megemlíthető, hogy a *pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény* (Pmt.) 3. § 38. d) pontja 2020. január 10. napjától már az alapítványok tényleges tulajdonosának fogalmával is kiegészült. A szabályozás elsősorban az alapítványi vagyon legalább huszon-

⁵¹ Irányelv 16. cikk.

⁵² Irányelv (28) és (46) bekezdése és 15. cikk.

⁵³ Irányelv (53) bekezdés.

⁵⁴ Emma AGYEMANG: „Could new regulation spell the death of trusts?” *Financial Times*, 2020. január 17., <https://www.ft.com/content/fc22bb5f-133e-4bf9-8e1c-6dc7ad5aeb3e>.

⁵⁵ A pénzügyi és egyéb szolgáltatók azonosítási feladatához kapcsolódó adatszolgáltatási háttér megteremtéséről és működetéséről szóló 2021. évi XLIII. törvény.

⁵⁶ 2021. évi XLIII. törvény 8. § (7) bekezdés.

⁵⁷ 2021. évi XLIII. törvény 1. § (1) bek. 27. pont.

öt százalékát elérő kedvezményezettet tekinti tényleges tulajdonosnak, míg bizalmi vagyonkezelők esetében valamennyi kedvezményezettet is.⁵⁸ A Vtv. 2. § a) pontja a vagyonkezelő alapítvány által bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyon tekintetében a kedvezményezetti kört is kógensen meghatározza úgy, hogy csak az alapítvány jelölhető ki kedvezményezettnek. A fentiekből következően huszonöt százalék alatti kedvezményezettek esetén az alapítvány vezetői tekinthetők tényleges tulajdonosnak, így az anonimitás ebben a tekintetben alapítványi konstrukció esetén jobban biztosítható.

5. A KEDVEZMÉNYEZETTET MEGILLETŐ JOGOK HAZAI SZABÁLYOZÁSÁNAK VIZSGÁLATA

Az egyes vagyonkezelői konstrukciók elterjedésének prognosztizálásához mindekelőtt szükséges megvizsgálni a kedvezményezettet megillető jogok hazai szabályozását a bizalmi vagyonkezelés és a vagyonkezelői alapítvány esetén.

5.1. A KEDVEZMÉNYEZETT IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGE A VAGYON KIADÁSA IRÁNT

Az igényérvényesítés szempontjából kedvezményezett jogai a vagyonrendelőhöz vagy alapítóhoz képest kevésbé biztosítottak, hiszen ő a jogviszony létrehozásában nem szükségszerűen szerződő fél, így például a bíróság általi szerződésmódosítást sem kezdeményezheti. A vagyonkezelő jogsértésével szemben bizalmi vagyonkezelés esetében a szerződés a Ptk. vagy a Bvktv. megszegésére alapíthat igényt. A vagyonkiadása iránt a kedvezményezett hitelezői pedig csak akkor léphetnek fel, ha a kezelt vagyon kiadása a kedvezményezett számára már esedékessé vált.⁵⁹

A Ptk. nem nevesíti, azonban a diszpozitivitás alapján lehetősége van arra a vagyonrendelőnek, hogy a vagyonkezelő ellenőrzésére egy harmadik külső személyt, ún. protektort nevezzen ki. A protektor kinevezéséből adódóan a vagyonrendelő megbízásából jár el, így annak halála esetén a protektor jogállása is megszűnhet kivéve, ha a Ptk. 6:325. § (4) bekezdése alapján a vagyonrendelő szerződésben halála vagy jogutód nélküli megszűnése esetén, az őt megillető jogok gyakorlására és az őt kötelezettségek teljesítésére harmadik személyként a protektort jelölte ki. Ugyanakkor figyelemmel arra, hogy a Ptk. a protektor személyét a fenti esetkörön kívül nem ismeri, így a protektor általi perindítás lehetősége is csak a szerződés alapján dönthető el.

A Vtv. ugyanakkor alapítványi vagyonellenőrként kifejezetten nevesíti a protektor személyét, és kinevezését kötelezőnek írja elő a magán vagyonkezelő alapítvány esetén, ha az alapító az alapítói jogok gyakorlására a kuratóriumot jelölte ki, illetve e

⁵⁸ Vö. Pmt. 3. § 38. ec) pont.

⁵⁹ Ptk. 6:314. § (2) bekezdés.

jogait az alapítványra ruházta át.⁶⁰ A Kekva tv. pedig az alapítványi vagyonellenőr kijelölését kötelezően írja elő.⁶¹ A Vtv. és a Kekva tv. is az alapítványi vagyonellenőrre vonatkozóan ellenőrzési és törvényességi felügyeleti eljárás kezdeményezésére, valamint, ha az alapító okirat erre feljogosítja határozat hatályon kívül helyezése iránt perindítási jogosultságot biztosít.⁶² Az alapítványi vagyonellenőr a vagyonkezelési tevékenységének jogszerűségének figyelemmel kísérésével segíti elő az alapítványi cél megvalósítását, és így óvja a kedvezményezett érdekeket is. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a kedvezményezett utasítási joggal vagy bármilyen ráhatással lehetne a vagyonellenőr tevékenységére.

A Ptk.⁶³ a bizalmi vagyonkezelés körében nevesíti a kedvezményezetteket megillető ellenőrzési jogosultságot, valamint a kedvezményezett számára vindikációs jogot biztosít, ha a szerződés alapján a kezelt vagyon kiadása esedékessé vált. A Ptk. alapítványok esetén főszabály szerint nem teszi lehetővé, hogy a kedvezményezett igényt támasszon az alapítvánnyal szemben.⁶⁴ A Vtv. a Ptk. fenti szabályától történő eltérést pedig csak magáncélú alapítványok esetén teszi lehetővé.⁶⁵ Továbbá a Vtv. előírja, hogy az alapító okirat módosítása vagy az alapítvány megszűnése nem érinti a kedvezményezettek javára már megállapított és esedékessé vált kötelezettségek teljesítését. A Kekva tv. ezt csak az alapító okirat módosítása körében írja elő.⁶⁶ A fentiekből következően a vagyonkezelői alapítvánnyal szemben a kedvezményezett közvetlenül csak akkor támaszthat igényt, ha a javára teljesített juttatást megállapították, és az már esedékessé vált.⁶⁷

5.2. A KEDVEZMÉNYEZETT JOGA A VAGYON VISSZAKÖVETELÉSÉRE

A Ptk.⁶⁸ a bizalmi vagyonkezelés vonatkozásában az angolszász tracing-hez hasonló megoldást tartalmaz. A kedvezményezettet megillető visszakövetelési jog gyakorlásának konjunktív feltételei, hogy a vagyonkezelő szerződéses kötelezettségét szegie meg a vagyontárgy átruházásával, valamint a szerző fél ne legyen jóhiszemű, vagy a szerzés ne legyen visszterhes.

⁶⁰ Vtv. 7. § (1) bekezdés.

⁶¹ Kekva tv. 8. § (1) bekezdés.

⁶² Vtv. 8. § (3) és (4) bekezdés, Kekva tv. 9. § (3) és (4) bekezdés.

⁶³ Ptk. 6:315. §.

⁶⁴ Ptk. 3:387. § A kedvezményezetteként megjelölt személy nem támaszthat igényt az alapítvánnyal szemben, kivéve, ha a) az alapító okirat a kedvezményezett személyt, a neki járó szolgáltatást és a teljesítés időpontját a teljesítéshez szükséges módon meghatározza; vagy b) a kuratórium a kedvezményezett részére szóló juttatásról döntött, döntését a kedvezményezettel közölte, és a jogosult a juttatás feltételeit elfogadta.

⁶⁵ Vtv. 9. § (5) bekezdés.

⁶⁶ Kekva tv. 10. § (7) bekezdés.

⁶⁷ Természetesen ez az állítás csak akkor helytálló, ha a kedvezményezett egyben nem alapító is, de ez utóbbi eset is a fenti állítást támasztja alá, hiszen ekkor nem a kedvezményezetti pozíciójából, hanem alapítót megillető jogait érvényesítheti közvetlenül az alapítvánnyal szemben.

⁶⁸ Ptk. 6:318. § (2) és (3) bekezdés.

Fontos hangsúlyozni, hogy az angolszász tracingnek megfelelően a Ptk. a kedvezményezett számára csak a kezelt vagyonba történő visszahelyezésének követelését és nem saját magának történő vindikációs jogot teszi lehetővé. A fentiekből kiindulva a hazai jogban egyértelműen nem tulajdonjogi, hanem kötelemi jogi igényként értékelhető a kedvezményezett visszakövetelési joga.

A Ptk.⁶⁹ a tracing szabályát rendeli alkalmazni a kezelt vagyontárgy jogosulatlan megterhelésének esetére is. A főszabály a jogosulatlan átruházás esetén a kezelt vagyon számára visszakövetelési jogot biztosít a kedvezményezett és a vagyonrendelő számára. A kezelt vagyon jogosulatlan megterhelése esetében azonban nem a vagyontárgy visszakövetelése, hanem a teher törlése és az eredeti állapot helyreállítása iránt léphet fel a kedvezményezett. Ugyanakkor ez a következtetés csak a jogszabály teleológiai értelmezése alapján vonható le.

Vagyonkezelői alapítvány esetén a hazai szabályozás a kedvezményezett visszakövetelésének jogát nem rögzíti. Tekintettel arra, hogy a kedvezményezett joga a vagyon kiadására csak abban az esetben nyílik meg, ha azt az alapítvány kezelő szerve részére megítélte és a kiadás esedékessé vált. Ezek hiányában a vagyon felett az alapítvány rendelkezhet, így, ha az alapítvány az alapító okirattal ellentétesen, jogosulatlanul ruház át a kezelt vagyonból a kedvezményezett közvetlenül nem, csak legfeljebb a vagyonellenőr vagy az alapítvány ellenőrző szervei útján léphet fel a kezelt vagyonba történő visszaszerzés érdekében. Ettől a szabálytól mangancélú vagyonkezelő alapítvány esetén az alapító a létesítő okiratban eltérhet.⁷⁰ Kérdésként merülhet fel, hogy a főszabálytól való eltérés a kedvezményezett jogainak megóvása érdekében mennyire lehet indokolt. Csehi Zoltán a korábbi osztrák és magyar jog vizsgálatát követően arra a konklúzióra jutott, hogy bizonyos alapítói jogok delegálását vagy juttatását a kedvezményezettek részére nem tartja követendőnek.⁷¹ A szerző ezen véleményét egyrészt az osztrák és a magyar jog vizsgálatára, valamint arra alapozza, hogy a kezdeményezettek ingyenes juttatás alanyai, ezért szerepük csak is korlátozott ellenőrzésre jogosíthatja fel őket, nem pedig az alapítvány irányítására.⁷² A jogalkotó feltehetően hasonló indokok miatt az eltérést a közcélú vagyonkezelő alapítványok esetén szintén nem tartotta szükségesnek.

6. ZÁRSZÓ

Összefoglalva elmondható, hogy a magyar bizalmi vagyonkezelési jogviszony kialakítása a kedvezményezett jogainak érvényesíthetősége vonatkozásában nagymértékben az angolszász szabályozást tükrözi. A magyar jogban is megjelenik az angolszász jogból átvett „tracing” biztosítása, amely alapján a kedvezményezett visszakövetelési jogot kap az olyan harmadik személyekkel szemben, akik a kezelt

⁶⁹ Ptk. 6:318. § (3) bekezdés.

⁷⁰ Vtv. 9. § (5) bekezdés.

⁷¹ CSEHI Zoltán: *A magánjogi alapítvány*. Történeti és dogmatikai alapok. (Budapest: Gondolat 2006) 343.

⁷² CSEHI (57. l.) 343.

vagyonból rosszhiszeműen vagy ingyenesen szereznek. A visszakövetelési jog gyakorlásához ugyanakkor a Ptk. a vagyonkezelő szerződéses kötelezettségének megszegését is feltételül szabja.

A hazai szabályozás a kedvezményezett számára a jogviszonyt létrehozó szerződés szerint vagyonkiadási jogot és ellenőrzési jogot biztosít, amely a magáncélú vagyonkezelő alapítványhoz képest szélesebb jogosultságot jelent, mivel a vagyonkezelői alapítvánnyal szemben a kedvezményezett közvetlenül csak akkor támaszthat igényt, ha a javára teljesített jutást megállapították, és az már esedékessé vált, ettől csak a magáncélú vagyonkezelő alapítvány esetén van lehetőség eltérni.

A vagyonkezelői alapítvány esetén az alapítványnak számadási kötelezettsége a kedvezményezett iránt nincs. Habár a jogalkotó az ellenőrzés és a törvényes működés garanciája érdekében a vagyonellenőr intézményét a vagyonkezelői alapítvány esetén kötelezően előírja, ha az alapító az alapítói jogok gyakorlására a kuratóriumot jelölte ki, valamint közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványok esetén, míg a protektor a bizalmi vagyonkezelés esetén csak a diszpozitivitás keretén belül hozható létre. Ugyanakkor az alapítványi vagyonellenőr elsődleges feladata nem a kedvezményezetti jogok biztosítása, hanem a vagyonkezelési tevékenységének jogszerűségének figyelemmel kísérése, így a kedvezményezett a vagyonellenőr tevékenységére nem hathat közvetlenül.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a bizalmi vagyonkezelés kedvezményezettje sokkal erősebb pozíciójú, mint a vagyonkezelői alapítvány kedvezményezettje.⁷³ A jogalkotó felismerte azt, hogy a magáncélú vagyonkezelői alapítvány funkciója hasonló, így itt lehetőséget biztosított arra, hogy az alapító a létező okiratban a kedvezményezettek részére akár a bizalmi vagyonkezeléshez hasonló szélesebb igényérvényesítési lehetőségeket biztosíthasson.

A hazai szabályozás kialakulása hasonlóságot mutat a francia fiducie jogintézmény fejlődésének folyamatával. A visszaélések elkerülése érdekében bevezetett engedélyezési követelményeket a francia jogalkotó is fokozatosan enyhítette, és később kiterjesztette a vagyonkezelői kört az ügyvédekre is.

A francia szabályozásban és az uniós szinten is a visszaélések elkerülése érdekében a transzparencia növelését és a jogviszonyban részt vevő tényleges tulajdonosok nyilvántartásba vételét is szorgalmazták.⁷⁴ Azonban, ahogyan a francia Alkotmánytanács is döntésében rámutatott, a tényleges tulajdonosok nyilvántartásában történő betekintési jog csak az alapvető jogok tiszteletben tartása mellett lehetséges. A magyar szabályozás előzetes engedélyezési folyamat előírásával kíván megfelelő garanciát biztosítani a bizalmi vagyonkezelési jogviszony kedvezményezettjeinek.

A kedvezményezett szemszögéből vizsgálva a hazai szabályozást, megállapítható, hogy a kedvezményezett igényérvényesítési lehetősége a bizalmi vagyonkezelővel szemben jobban biztosított, mint egy alapítvánnyal szemben. Tekintettel arra, hogy a kedvezményezett a vagyonkezelői alapítvány által a kezelt vagyon jogelle-

⁷³ B. SZABÓ–MENYHEI–SÁNDOR (25. l.) 277.

⁷⁴ Ld. az Irányelv alapján előírt nyilvántartás bevezetését.

nes elidegenítésekor legfeljebb csak a vagyonellenőrön vagy az ellenőrző szerveken keresztül próbálhat meg fellépni, valamint a kiadás iránti jogait is csak a juttatás megítélése és a kiadás esedékessége esetén gyakorolhatja.⁷⁵ A bizalmi vagyonkezelő esetén azonban a jogellenes elidegenítés esetén történő kedvezményezett igényérvényesítését a Ptk. lehetővé teszi. Továbbá bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján járó kiadás esetén már a szerződés alapján, külön juttatás megállapítása nélkül is megnyílik az igénye a kezelt vagyonra nézve.

Különbségei ellenére ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a hazai jogban megjelenő vagyonkezelői alapítvány és a bizalmi vagyonkezelés intézménye elsősorban nem egymás alternatíváiként szolgálnak, hanem a vagyonkezelési tevékenység jogi eszköztárát bővítik. Ezt példázza, hogy a vagyonkezelői alapítványnak⁷⁶ és a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványnak⁷⁷ is lehetősége van bizalmi vagyonkezelésbe venni vagyontárgyakat.

A vagyonkezelő alapítvány szabályozásának bizalmi vagyonkezeléshez való közelítése, valamint a hatályos szabályozás további kiegészítése várhatóan a kedvezményezetti jogok további biztosításának érdekében valósul majd meg. Ez a folyamat pedig megfelelően illeszkedik a trust-konstrukciók kialakításának nemzetközi tendenciájába, így a kívánatos vagyonkezelési modell megtalálása további kihívások elé állítja majd a jogalkalmazókat és a jogalkotót egyaránt.

⁷⁵ Magáncélú vagyonkezelő alapítvány esetén ettől való eltérésre lehetőség van.

⁷⁶ Vtv. 2. § (2) bekezdése.

⁷⁷ Kekva tv. 3. § (6) és (7) bekezdései.